

Η ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΖΩΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Υπό τοῦ κ. MAURICE DOMERGUE

Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1958, ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ὄργανισμὸς Παραγωγικότητος καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπεξεργάσθησαν ἓν Σχῆδιον, τὸ ὁποῖον ἀφεώρα, ἀφ' ἑνὸς μὲν, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς πειράματος, πρὸς δημιουργίαν προτύπου ζώνης εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης - Ζαγορίου - Παρακαλάμου τῆς Ἡπείρου, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς τοπικοῦ προγράμματος ἀξιοποιήσεως τῆς Ἡπείρου, ἐν τῷ πλαίσιῳ τοῦ πενταετοῦς ἐθνικοῦ τοιοῦτου.

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ «Προγράμματος Ἡπείρου», τὸ ὁποῖον ἐχρηματοδοτήθη ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἀνετέθη εἰς μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν, ἐδρεύουσαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ὁ ρόλος τοῦ Ε.Ο.Π. περιωρίσθη εἰς τὴν παροχὴν τεχνικῆς βοηθείας, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, συνεστήθη ὁμάς ἐκ τριῶν ἐμπειρογνομόνων, ἥτις ἐξουσιοδοτήθη ὑπὸ τούτου μὲ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν προγραμμάτων, ἔχουσα συμβουλευτικὸν καθαρῶς χαρακτήρα. Ἐξ ἄλλου, εἷς μόνιμος σύμβουλος μεταβαίνει τακτικῶς εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ εἰς τὴν πρότυπον ζώνην Ἡπείρου, ἐνῶ κλιμάκια ἐμπειρογνομόνων, συμβούλων καὶ εἰδικῶν ἀπεστάλησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὴν ἀναφερομένην περιοχὴν. Τέλος, ὀργανώθησαν ἐκπαιδευτικὰ ταξίδια εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐγένετο ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν καὶ πείρας μεταξὺ τῶν διαφόρων προτύπων ζωνῶν τῶν ὀργανωθειῶν ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Π.

Ἐπὶ διετίαν, λοιπόν, ἐγένετο πειραματισμὸς εἰς μίαν περιοχὴν ὑπὸ ἀνάπτυξιν. Ἦδη εὐρίσκεται ὑπὸ σκέψιν ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς προγράμματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεξετείνετο ἐπὶ ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς τῆς Ἡπείρου. Καθίσταται, ἐπομένως, ἐνδιαφέρουσα—τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ὀικονομικὴ πολιτικὴ τῆς περιοχῆς ταύτης πρόκειται νὰ λάβῃ μίαν νέαν κατεύθυνσιν—ἡ σύνθετη θεώρησις τῆς γενομένης ἐργασίας, καθὼς καὶ ἡ ἔκθεσις τῶν παρουσιασθέντων προβλημάτων, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τόσον εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν χειροτεχνίαν καὶ τὴν ἐκβιομηχάνισιν, ὅσον καὶ εἰς θέματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων, τὰς συνθήκας ζωῆς καὶ κατοικίας κ.λ.

Γεωργία - Κτηνοτροφία - Δύση

Ὅπως εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, τὸ ἀγροτικὸν πρόγραμμα, τὸ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν ζώνην πειραματισμοῦ, ἀποβλέπει, κυρίως, εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς φρούτων καὶ λαχανικῶν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν νέων μεθόδων κτηνοτροφίας οὕτως,

ώστε νά ἐπιτευχθῆ καλλιτέρα παραγωγικότης γάλακτος καί κρέατος καί καλλιτέρα ποιότης ἐρίου. Ἡ ἐφαρμογή ἐνός τοιούτου προγράμματος ἦτο εἰδικῶς ἐνδεδειγμένη εἰς τήν Ἡπειρον, ὅπου ἡ ἀφθονία τῶν βροχῶν δημιουργεῖ συνθήκας ἐπιτυχίας, περισσότερον εὐνοϊκᾶς ἀπό τὰς ὑφισταμένας εἰς τὰς πλείστας τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Διά τόν αὐτόν λόγον, ἡ ἄρδευσις δέν ἀποτελεῖ, ἐν προκειμένῳ, τήν κυρίαν μέθοδον ἐνεργείας, ἀλλά θεωρεῖται, ἀπλῶς, ἐν συμπληρωματικόν μέσον βοηθείας διά τήν ἐντατικὴν καλλιέργειαν καί κτηνοτροφίαν. Ἐξ ἀντιθέτου, ὅμως, ἀποκτοῦν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἡ ἐξυγιάνσις καί ἡ ἀποξηράνσις τοῦ ἐδάφους. Διά τήν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἐξετελέσθησαν πλείσται τεχνικαὶ ἐργασίαι, ἀπό τῆς προστασίας καί διατηρήσεως τῶν ἐδαφῶν, μέχρι τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς κτηνοτροφίας καί τῆς δασοκομίας. Ἡ τεχνικὴ καί οἰκονομικὴ βοήθεια πρὸς τοὺς καλλιεργητάς, τοὺς κτηνοτρόφους καί τοὺς δασοκόμους ἀποτελεῖ τήν κλεῖδα τοῦ ὄλου πειράματος.

Αἱ ὑπηρεσίαι ἀγροτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς προτύπου ζώνης ἀσχολοῦνται εἰς θέματα σχετικὰ πρὸς τήν γεωργίαν, τήν κτηνοτροφίαν καί τήν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Μέχρι σήμερον, ἡ τεχνικὴ αὕτη βοήθεια προσεφέρθη κατὰ τρόπον μᾶλλον θεωρητικόν, δέν ἀπέφερεν ὅμως τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς δυσκολίας τῆς γλώσσης, ποῦ ἐμποδίζει τήν ἀπ' εὐθείας συνεννόησιν τῶν εἰδικῶν μὲ τοὺς χωρικοὺς. Διά τοῦτο προτείνεται ὁ σχηματισμός, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, μιᾶς ἐνδιαμέσου τάξεως εἰδικῶν καί ἀγροτικῶν ἐκπαιδευτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπιλέγωνται καί θὰ ἐκπαιδεύωνται ἐπὶ τόπου μεταξὺ τῶν πλέον εὐφυῶν καί φιλέργων χωρικῶν. Ἐλπίζεται, ὅτι ἡ ἐπιμόρφωσις αὕτη θὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, στηριζομένη εἰς τήν βοήθειαν τῆς Ἀγροτικῆς Σχολῆς Κονίτσης, θὰ ἀσχοληθῆ δὲ εἰς θέματα, ὡς τὸ κλάδευμα καί ἡ φροντίς τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἡ διευθέτησις τοῦ ἐδάφους, ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀρδεύσεως καί ἡ τυροκομία.

Δέον, ἐπίσης, νά μνημονευθοῦν, εἰς τὸ πεδῖον τῆς οἰκονομικῆς βοηθείας, τὰ ἄτοκα ἢ μὲ χαμηλὸν τόκον διδόμενα, μέσῳ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, δάνεια διά τήν ἀγορὰν κτηνῶν ἐκλεκτικῆς ράτσας, τήν φύτευσιν ὀπωροφόρων δένδρων, τήν κατασκευὴν ἢ ἀγορὰν ἀγροκτημάτων, τήν ἀγορὰν μηχανῶν, τήν βελτίωσιν τῶν βοσκῶν ἢ τήν διαμόρφωσιν τεχνῶν λειμῶνων, τήν ἀγορὰν πουλερικῶν ἐκλεκτικῆς ράτσας κ.λ.

Χειροτεχνία

Προκαταρκτικαὶ μελέται Ἑλλήνων καί ξένων ἐμπειρογνομόνων δεικνύουσι, ὅτι ἡ χειροτεχνία, ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν καλύπτει ἤδη τὸ 12% τοῦ τοπικοῦ εἰσοδήματος, ὅτι αἱ χειροτεχνικαὶ δραστηριότητες, ὑπὸ μορφὴν συλλογικὴν ἢ οἰκογενειακὴν, θὰ ἀποτελοῦν, διά μακρόν, ἀκόμη, διάστημα, μίαν ἀπὸ τὰς ὀλίγας δυνατῶτας αὐξήσεως τοῦ τοπικοῦ εἰσοδήματος καί ὅτι ἡ ἑλληνικὴ χειροτεχνία—καί ἡ χειροτεχνία τῆς Ἡπείρου

δὲν ἀποτελεῖ, βεβαίως, ἐξαιρέσιν—παρουσιάζει ἐνδιαφέρουσαν προοπτικὴν ἀναπτύξεως, τόσον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐξαγωγάς. Θὰ πρέπει ἐν τούτοις, νὰ ἀξιοποιηθοῦν αἱ δυνατότητες αὐταί, διὰ μιᾶς ἐνεργητικῆς ἀναπροσαρμογῆς, τόσον τεχνικῆς, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ πεδίου.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου, ἐδημιουργήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐν Κέντρον Χειροτεχνουργικῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου. Κύριον ἔργον τοῦ θὰ εἶναι ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς χειροτεχνίας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω τρεῖς κατευθύνσεις, θὰ ἀσχοληθῆ δὲ κυρίως εἰς τοὺς τρεῖς ἀκολουθούς χειροτεχνικοὺς κλάδους: κατεργασίαν ἀργύρου, κατεργασίαν ξύλου, ὕφαντουργίαν καὶ κέντημα.

Τὸ Κέντρον τοῦτο θὰ συνεργάζεται, ἀφ' ἑνός, μὲ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Προγράμματος Ἡπείρου, καί, ἀφ' ἑτέρου, μὲ τὸν Ἐθνικὸν Ὄργανισμὸν Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας, ὁ ὁποῖος ἐδρεύει εἰς Ἀθήνας.

Προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθοῦν περισσότεραι πιθανότητες ἐπιτυχίας τοῦ νέου τούτου Κέντρου, ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ὄργανισμὸς Παραγωγικότητος ἀνέλαβεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀρμοδίων ἐλληνικῶν ἀρχῶν, τὴν παροχὴν τεχνικῆς βοήθειας, προοριζομένης νὰ ἐξασφαλίσῃ μιάν κατάλληλον βᾶσιν δραστηριότητος εἰς τὸν Ἐθνικὸν Ὄργανισμὸν Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας.

Ἐν τούτοις, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Κέντρου Χειροτεχνικῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου ἐγένοντο ὠρισμέναι, περιορισμένης ἐκτάσεως, ἐνέργειαι εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν. Τοιοῦτοτρόπως, ἰδρύθη εἰς τὰ Ἰωάννινα εἰς συνεταιρισμὸς τῶν χειροτεχνῶν κατεργασίας ἀργύρου, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψε τὴν δημιουργίαν σοβαρᾶς οικονομίας εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν πρώτων ὑλῶν. Ἐτέθησαν, ἐπίσης, αἱ βᾶσεις διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς εἰδικῆς σχολῆς εἰς τὴν Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν Ἰωαννίνων. Ὄργανώθησαν, ἐξ ἄλλου, περιοδικὰ μαθήματα ὕφαντουργίας εἰς τινὰ χωρία τῆς προτύπου ζώνης Ἡπείρου.

Παρατηρεῖται, ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀναπτύξεως τῆς χειροτεχνίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ πλείστους παράγοντας· ἡ σχετικὴ ἐργασία μόλις τώρα ἀρχίζει καὶ θὰ ἦτο πρόωρον νὰ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα.

Τουρισμὸς

Ὡς συμβαίνει εἰς τὰς πλείστας τῶν μεσογειακῶν χωρῶν, ὁ τουρισμὸς ἀποτελεῖ καὶ διὰ τὴν Ἡπειρον μιαν πηγὴν αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος, οὐχὶ εὐκαταφρόνητον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅπως καὶ διὰ τὴν χειροτεχνίαν, αἱ ληφθησόμεναι πρωτοβουλῆαι ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὸ πλαίσιον τῆς ζώνης πειραματισμοῦ καὶ κατὰ ἐν σημαντικὸν μέρος καὶ τὴν ὅλην περιοχὴν.

Δύναται, ἐν τούτοις, νὰ θεωρηθῆ, ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἡπείρου παρεκίνησε τοὺς ἰθύνοντας νὰ ἐπισπεύσουν

τὴν βελτίωσιν ὠρισμένων συγκοινωνιῶν (πορθμεῖον διὰ αὐτοκίνητα Βριν-
δησίου· Ἑγουμενίτσας, ὁδοὶ Ἑγουμενίτσας· Ἰωαννίνων καὶ Ἰωαννίνων-
Ἀθηνῶν, μέσῳ Πατρῶν).

Ἐξ ἄλλου, αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Σχεδίου συνειργάσθησαν στενῶς, κατὰ
τὸ ἔτος 1959, μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν καὶ
Δημοσίων Ἔργων διὰ τὴν μελέτην ἑνὸς σημαντικοῦ ὁδικοῦ σχεδίου, ἀφο-
ρῶντος, ἀφ' ἑνὸς μὲν, εἰς τὴν ἔνωσην τῆς περιοχῆς τῶν Ἰωαννίνων—Κο-
νίτσας καὶ τῆς Μακεδονίας ἢ τῆς Θεσσαλίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἰς τὴν ἐπί-
τευξιν τῆς συγκοινωνίας, διὰ μέσου τῆς πυκνῆς ὀρεινῆς ζώνης τοῦ Ζαγο-
ρίου. Ἐννοεῖται, ὅτι αἱ πρωτοβουλίαι αὗται ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὸ
πλαίσιον τοῦ τουρισμοῦ, ἀποτελοῦν, ὅμως, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ
τὴν ἀγροτικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δασικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἡ καλή, ἐξ
ἄλλου, ὁδικὴ ἐπικοινωνία, τόσον πρὸς τὴν δύσιν (Πάτραι· Ἀθῆναι), ὅσον
καὶ πρὸς τὴν ἀνατολήν (Μακεδονία· Θεσσαλία) ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέσον
ἀποφυγῆς τῆς ἀπομονώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται, κατὰ μέγα μέ-
ρος, τὸ ὑποανάπτукτον τῆς Ἠπείρου.

Ἐκβιομηχάνισις

Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναμείνη τις μίαν ταχεῖαν πραγματοποιή-
σιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως εἰς τὴν ἀναφερομένην περιοχὴν. Μία ἔρευνα τοῦ
ὑπεδάφους ἀπέδειξεν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἠπειρον σημαντικαὶ
πηγαὶ ὀρυκτοῦ πλοῦτου, ἐκτός, ἴσως, πετρελαίου.

Ἐξ ἄλλου, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνικὸν Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως δὲν φαί-
νεται νὰ προβλέπη, μέχρι σήμερον, τὴν ἴδρυσιν μεγάλων βασικῶν βιομη-
χανιῶν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν περιοχὴν αὐτὴν (τσιμέντων, λιπασμάτων,
σακχάρους). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, πιστεύεται
ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς θὰ εἶναι βραδεῖα καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐνδιαφερθῆ, κατ'
ἀρχὴν, παρὰ διὰ τὰς βιομηχανίας τροφίμων καὶ τὰς μικρὰς ἀγροτικὰς
βιομηχανίας. Θὰ πρέπει λοιπόν, νὰ ληφθῆ φροντίς διὰ τὴν παραγωγὴν
τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς ἰκανοποιητικὴν ποσότητα. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ
λεχθῆ καὶ διὰ τὰς βιομηχανίας ξύλου, ἐφόσον ἡ δασικὴ ἐκμετάλλευσις
θὰ παραμείνη τόσον στοιχειώδης, ὅσον σήμερον.

Ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς περιοχῆς δὲν δύναται, λοιπόν, νὰ ἐπιτευχθῆ,
ἄνευ προηγουμένης γεωργικῆς καὶ δασικῆς ἀναπτύξεως. Καταβάλλονται,
ἐν τούτοις, προσπάθειαι, ὅπως, ἀπὸ τοῦ παρόντος, δημιουργηθοῦν ἐντὸς
τῆς προτύπου ζώνης συνθῆκαι προεκβιομηχανίσεως, τὸ δὲ Πρόγραμμα
Ἀναπτύξεως Ἠπείρου διευθύνει τὴν ἴδρυσιν τυροκομείων, συνεταιρισμῶν
φρουτοπαραγωγῶν κ.λ. Δέον, ὡσαύτως, νὰ σημειωθῆ, ὅτι καὶ ἡ ἀναπρο-
σαρμογὴ τῆς χειροτεχνίας εἶναι δυνατόν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, νὰ
ὀδηγήσῃ εἰς μορφὰς ἡμιβιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Θὰ πρέπει, ἐξ ἄλλου, νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς
ἐνεργείας ἐν Ἠπείρῳ. Τὸ πρόβλημα τοῦτο, δὲν ὑφίσταται, ὑπὸ τὴν συνή-

θη έννοιαν τοῦ ὕδρου, διότι αἱ ὑδραυλικαὶ πηγαί, αἱ προσφερόμεναι πρὸς ἐκμετάλλευσιν, δύνανται νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν πιθανὴν ζήτησιν. Πρὸς τὸ παρόν, ὅμως, τὸ πρόβλημα εἶναι, ἀκριβῶς ἢ ἔλλειψις τῆς ζητήσεως ταύτης, τόσον ἀπὸ μέρους τῆς βιομηχανίας, ἣτις εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους ἰδιωτῶν (ἀγροτικὸς ἐξηλεκτρισμὸς), τῶν ὁποίων ἢ ἀγοραστικὴ δυνατότης εἶναι λίαν ἀσθενής. Ἐλλοστει, αἱ μικραὶ ἡμιοβιομηχανικαὶ μονάδες δὲν δύνανται νὰ ἐφοδιασθοῦν δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καθόσον τὸ ἐθνικὸν ἠλεκτρικὸν δίκτυον δὲν προχωρεῖ πέραν τῶν Ἰωαννίνων. Θὰ πρέπει, ἐπομένως, εἴτε ὅλαί αἱ μικραὶ ἡμιοβιομηχανικαὶ δραστηριότητες νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἴτε ἐκάστη μονὰς νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ ἰδικὴν τῆς ἠλεκτρογενήτριαν. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ πρέπει, εὐνοήτως, νὰ ἀναζητηθῇ μίᾳ γενικῇ βάσει. Τὸ Σχῆδιον Ἡπείρου ἠσχολήθη, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Δημοσίαν Ἐπιχείρησιν Ἡλεκτρισμοῦ (Δ.Ε.Η.), εἰς τὸ θέμα τοῦτο καὶ ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ ἐξηλεκτρισμὸς τῶν 30 χωρίων τῆς ἀναφερομένης περιοχῆς τῆς Ἡπείρου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πρόγραμμα ἐξηλεκτρισμοῦ τοῦ ἔτους 1961.

³ Ἀνθρωπίνῃ καὶ κοινωνικῇ ἀποψις

Μία ἀπὸ τὰς βασικὰς ἐπιτεύξεις τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἡπείρου εἶναι τὸ ὅτι ἐξεμεταλλεύθη ὅλας τὰς εὐκαιρίας διὰ νὰ διευκο-

λύνη τὴν συμμετοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρίων εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος.

Αἱ διάφοροι ἐνέργειαι τῆς τεχνικῆς βοηθείας ἀποτελοῦν τὸ θέμα ἐλευθέρων συζητήσεων εἰς τὸ δημαρχεῖον, καφενεῖον ἢ τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου. Ἐπίσης, τόσον οἱ ἐκπαιδευταὶ καὶ οἱ σύμβουλοι εἰς τὰ χωρία, ὅσον καὶ τὰ γραφεῖα τοῦ Σχεδίου εἰς τὰ Ἰωάννινα, δέχονται ὀλονὲν συχνότερον τὴν ἐπίσκεψιν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ζητοῦν τεχνικὰς συμβουλὰς καὶ διαφόρους πληροφορίας. Ὑπάρχει, ἐν τούτοις, ἐν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐνεργὸν αὐτὴν συνεργασίαν μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ Προγράμματος, πρὸς τὸ παρόν, ἀνυπερέβλητον: ἡ λίαν χαμηλὴ μορφωτικὴ στάθμη τοῦ πληθυσμοῦ.

Διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ προχωρήσωμεν ἀποδοτικῶς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό, θὰ πρέπει νὰ ἀναμεινῶμεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν προγραμμάτων ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων. Ἡδη 24 «Κέντρα ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων» λειτουργοῦν εἰς τὴν ἀναφερομένην περιοχὴν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς UNESCO. Ταῦτα διευθύνονται ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῶν χωρίων καὶ ὑποβοηθοῦνται ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας ἀγροτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐξ ἄλλου, τὸ Πρόγραμμα Ἡπειροῦ προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρη τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια διὰ τὴν ἐγκατάστασιν «Σπιτιῶν τοῦ χωρικοῦ» ἢ «Κέντρων ἐπικοινωνίας», τὰ ὅποια θὰ ἐπέτρεπαν νὰ γίνεταί ἡ διδασκαλία τῶν ἐνηλίκων ἐκτὸς τῶν σχολικῶν κτιρίων, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον πιστεύεται, ὅτι θὰ ἐπέφερε καλλίτερα ἀποτελέσματα, διὰ ψυχολογικοὺς κυρίως λόγους. Ἐὰν τὸ πείραμα τοῦτο στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἡ σημασία του καὶ ἡ ἀπήχησις, τὴν ὅποιαν θὰ ἔχη, θὰ εἶναι ἀξιοσημεῖωτοι.

Ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ προγράμματος τοῦ Σχεδίου, θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ τὸ θέμα τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ τῆς κατοικίας.

Ὡς πρὸς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθῇ, ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἡπειρον καμμία ἐνδημικὴ ἀσθένεια τροπικοῦ τύπου καὶ ὅτι, παρὰ τὰς πρωτογόνους συνθήκας ὑγιεινῆς καὶ τὴν ἀποδεδειγμένως κακὴν διατροφὴν, ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τῶν κατοίκων εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Ὑπάρχουν, ἐν τούτοις, πάρα πολλά, τὰ ὅποια πρέπει νὰ γίνουσι ἀκόμη καὶ, κυρίως, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν παιδικὴν θνησιμότητα καὶ τὴν ταχύτητα τῆς παροχῆς ἰατρικῆς βοηθείας, εἰς περιπτώσεις σοβαρᾶς ἀσθενείας ἢ ἀτυχήματος. Ἀναμένονται πολλά, ἐν προκειμένῳ ἀπὸ τὴν συνεργασίαν μὲ διαφόρους διεθνεῖς ὀργανισμοὺς.

Παρὰ τὰς παρατηρουμένας διαφορὰς ἀπὸ τοῦ ἐνός χωρίου εἰς τὸ ἄλλο, αἱ γενικαὶ συνθήκαι κατοικίας εἰς τὴν ζώνην πειραματισμοῦ εἶναι ἀνησυχαστικαί. Ἀκόμη καὶ εἰς περιπτώσεις, ὅπου αἱ οἰκίαι εἶναι στερεῶς καὶ καταλλήλως ἐκτισμέναι, αὗται δὲν διαθέτουν, ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαίρεσεων, οὔτε ὕδωρ οὔτε ἠλεκτρικὸν καὶ ὑπάρχουν, ἀκόμη, πολλαὶ κατοικίαι ἐντελῶς πρωτόγονης μορφῆς. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Σχεδίου ἡσυχλήθησαν εἰς τὰ προβλήματα ταῦτα, ἀλλὰ, παρὰ τὰς προσπαθείας των, δὲν κατάρθωσαν ἀκόμη νὰ ἐφαρμόσουσι τὰς διατυπωθείσας ὑποδείξεις.

Τὸ πρόγραμμα ἀξιοποιήσεως τῆς ὅλης περιοχῆς

Ὡς εἶδομεν ἤδη, εἶναι ἐξαιρετικῶς δύσκολον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νὰ γίνῃ ἀκριβῆς διαχωρισμὸς μεταξὺ τῶν σχεδίων, ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὴν πρότυπον ζώνην ἢ τὴν πλέον εὐρεῖαν περιοχὴν, τὴν περιλαμβάνουσάν καὶ τὴν πόλιν Ἰωάννινα, ἢ ὁλόκληρον τὴν Ἠπειρον. Αἱ ἐργασίαι, ὅμως, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν πρότυπον ζώνην, ἀπετέλεσαν παραλλήλως καὶ ταυτοχρόνως τὴν βᾶσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη ἡ συλλογὴ τῶν στοιχείων, τὰν χρησιμοποιοηθέντων εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ γενικοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως τῆς Ἠπείρου.

Ἦδη ἐτελείωσεν ἡ ἐπεξεργασία τοῦ προγράμματος τούτου, τὸ δὲ Σχέδιον Ἠπείρου θὰ παρουσιασθῇ ἐπίσημως λίαν προσεχῶς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ἑλληνικοῦ Πενταετοῦς Προγράμματος Ἀναπτύξεως. Ἐξ ἄλλου, τὸ Σχέδιον Ἠπείρου ἐξεπονήθη ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας προγραμματισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς προκαταρκτικῆς μελέτης, γενομένης τὸ 1957, παρὰ τοῦ κ. Philippe Lamour, συμπληρωθείσης, κατὰ τὸ 1958·59, διὰ μιᾶς λεπτομεροῦς καὶ διονυχιστικῆς μελέτης, ἐκπονηθείσης ὑπὸ τοῦ dr Lacci, ἐμπειρογνώμονος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ὄργανισμοῦ Παραγωγικότητος, ἀφορώσης δὲ εἰς ἀπάσας τὰς τεχνικὰς καὶ οἰκονομικὰς δυνατότητας ἀναπτύξεως τῆς Ἠπείρου, μὲ ὑπολογισμὸν τοῦ ἀναλόγου κόστους καὶ εἰσοδήματος.

Καταφαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἠπείρου καὶ αἱ πρῶται ἐνθαρρυντικαὶ προσπάθειαι ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ὠδήγησαν τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβῃ ἐπίσημον ὑποχρέωσιν τῆς προοδευτικῆς περιφερειακῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πενταετοῦς προγράμματος εἰς 9 τοπικὰ σχέδια.

Ἐξ ἄλλου, ἐν δεύτερον τοπικὸν πρόγραμμα μελετᾶται διὰ τὴν βόρειον Πελοπόννησον, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ δημιουργηθῇ, ἐπίσης, μία πρότυπος ζώνη πειραματισμοῦ.